

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

Halise DEMİREL-TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 39324/98)

NİHAİ KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

© T.C. Dışışleri Bakanlığı, Bu gayrıresmi özet çeviri Dışışleri Bakanlığı Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcılığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Dışışleri Bakanlığı Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcılığı'na atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Davanın nedeni, Türk vatandaşı olan Halise Demirel'in ("Başvuran"), 20 Kasım 1997 tarihinde, İnsan Haklarını ve Temel Hakları Korumaya Dair Sözleşmenin "AİHS" eski 25. maddesi uyarınca, Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na "AİHK", AİHS'nin in 5§3 ve 6§1 maddelerinin ihlal edildiği iddiasıyla yaptığı başvurdur (Başvuru no: 39324/98).

1971 doğumlu olan Başvuran, Halise Demirel, Türk vatandaşı olup Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi "AİHM" önünde Diyarbakır Barosu avukatlarından Sn. Mesut ve Meral Bektaş tarafından temsil edilmektedir. Başvuran, şu an Batman Cezaevi'nde bulunmaktadır.

OLAYLAR

A. Başvuranın yakalanması ve gözaltına alınması

Başvuranın imzaladığı ve polis tarafından 28 Eylül 1991 tarihinde düzenlenen yakalama tutanağına göre PKK aleyhinde yürütülen bir operasyon sırasında Başvuran, Halise Ayyıldız adına düzenlenmiş sahte bir kimlik, PKK'ya ait belge, el bombası ve bir tabancayla yakalanmış ve 17 kişiyle birlikte gözaltına alınmıştır.

5 Ekim 1991 tarihinde, Van Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nin talebi üzerine Van Cumhuriyet Savcısı gözaltı süresini 8 gün uzatmıştır.

Başvuran adı geçen şube tarafından 6 Ekim 1991 tarihinde sorgulanmış ve daha sonra Diyarbakır'a nakil edilmiştir.

B. Tutuklama

9 Ekim 1991 tarihinde, Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı'nın talebi üzerine Başvuran Diyarbakır 1 No'lu Devlet Güvenlik Mahkemesi (kısaca "Mahkeme") tarafından tutuklanmıştır.

5 Kasım 1991 tarihli iddianamesiyle Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı, TCK'nin 168/1 maddesi çerçevesinde silahlı çete oluşturmaktan Başvuran ve diğer 17 sanık aleyhinde dava açmıştır.

19 Ocak 1994 tarihli bir karar ile Mahkeme, Başvuran ile birlikte dört kişi hakkında toplanacak delillerin yargılamayı uzatacağından dolayı, dava dosyasının diğer 17 kişiye ait dava dosyasından ayrılmasına karar vermiştir.

8 Nisan 1994 tarihli duruşmada, mezkur Mahkeme "kanıtların durumu ve suçun niteliği bakımından" Başvuranın tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

1 Haziran 1994 tarihli duruşmada Mahkeme, Başvuranın kimliğini saptamak amacıyla nüfus cüzdan örneğini talep etmiştir. Ayrıca, Başvuran ile birlikte tutuklanan ve yargılanan diğer şahısların dava dosyasının Yargıtay'da sonuçlanmasını beklemeye karar vermiştir.

Aynı gün Mahkeme, Cizre Asliye Ceza Mahkemesi'nden istinabe yoluyla görgü tanığı Abdulkhakim Güven ("A.G.")'in ifadesinin alınmasını ve 18 Haziran 1994 tarihli duruşmaya kadar gönderilmesini talep etmiştir.

2 Ekim 1994 tarihinde, Cizre Jandarma Komutanı, A.G.'in Diyarbakır Jandarma Komutanlığında görevli olduğunu Cizre Cumhuriyet Savcılığına bildirmiştir.

3 Ekim 1994 tarihli bir yazı ile Cizre Asliye Ceza Mahkemesi bu bilgiyi Mahkeme'ye aktarmıştır.

26 Ekim 1994 tarihinde Mahkeme, A.G.'in 14 Aralık 1994 tarihli duruşmada hazır bulundurulması için Diyarbakır Jandarma Komutanlığı'na celp göndermiştir.

15 Kasım 1994 tarihinde, söz konusu celbe karşı Diyarbakır Jandarma Komutanlığı A.G.'nin görevli olmadığını, Cizre'de bulunduğunu ve açık adresinin bilinmediğini belirtmiştir.

17 Ocak 1995 tarihinde, Cizre Jandarma Komutanlığı, Mahkeme'ye A.G.'nin bir itirafçı olarak PKK tarafından tespit edilmemesi için sık sık adres değiştirdiğini ve ona ait olan tüm resmi yazıları bildirdiğini belirtmiştir.

1 Şubat 1995 tarihli yazı ile Mahkeme, A.G.'nin 22 Mart 1995 tarihli duruşmada hazır bulundurulması için aleyhinde celpname düzenlendiğini Diyarbakır Jandarma Komutanlığı'na bildirmiştir. Ayrıca, Başvuranın soyadının Ayyıldız değil Demirel olarak tespit edildiğini belirtmiştir.

13 Şubat 1995 tarihinde, Diyarbakır Jandarma Komutanlığı, Mahkeme'ye A.G.'nin bölüğünde mevcut olmadığını bildirmiştir.

22 Mart 1995 tarihinde Mahkeme, Diyarbakır Jandarma Komutanlığına yazarak 3 Mayıs 1995 tarihli duruşmaya ilişkin Başvuran hakkında celp müzekkeresi çıkarıldığını vurgulamıştır.

30 Mart 1995 tarihinde, Diyarbakır Jandarma Komutanlığı, A.G.'nin birliğinde mevcut olmadığını ve Jandarma Asayiş Komutanlığına bağlı Jandarma İstihbarat Terörle Mücadele Tim Komutanlığı'na yazılması gerektiğini Mahkeme'ye bildirmiştir.

11 Nisan 1995 tarihinde, Diyarbakır Cezaevi Müdürlüğü A.G.'in 9 Kasım 1993 tarihinde Diyarbakır Merkez Kapalı Cezaevine nakil edildiğini mezkur savcılığa bildirmiştir.

3 Mayıs, 7 Haziran ve 10 Temmuz 1995 tarihli yazışmalarda Mahkeme, A.G.'in aleyhinde 7 Haziran 1995 tarihli duruşma için celpname çıkarıldığını Jandarma Asayiş Komutanlığı'na bildirmiştir.

12 ve 18 Temmuz 1995 tarihlerinde, Jandarma Asayiş Komutanlığı, A.G.'nin şubesinde görevli olmadığını belirtmiştir.

13 Eylül 1995 tarihli yazısında Mahkeme DGM, Cizre DGM ve Cizre Jandarma Komutanlığından A.G.'nin adresinin tespit edilmesini ve 8 Kasım 1995 tarihli duruşmadan haberdar edilmesini talep etmiştir.

6 Kasım 1995 tarihinde, Cizre Jandarma Komutanlığı görgü tanığının Diyarbakır Jandarma Komutanlığında görevli olduğunu DGM'ye bildirmiştir.

21 Aralık 1995 tarihinde, Cizre Jandarma Komutanlığı, görgü tanığının Diyarbakır Asayiş Komutanlığında çalıştığını yinelemiştir.

17 Ocak 1996 tarihli yazışmasında Mahkeme, A.G.'in 28 Şubat 1996 tarihli duruşmaya çağırılması yönünde Savcılığa müzekkere yazmıştır.

29 Ocak 1996 tarihinde, Jandarma Asayiş Komutanlığı, A.G.'nin kendi bünyesinde çalışmadığını Mahkeme'ye bildirmiştir.

18 Mart 1996 tarihinde Mahkeme'nin talebi üzerine Diyarbakır Jandarma Komutanlığı, A.G.'nin ne kendi bünyesinde ne de Jandarma Asayiş Komutanlığında çalışmadığını bildirmiştir.

15 Mayıs 1996 tarihli duruşmada Mahkeme, görgü tanığı A.G.'nin bulunamamasının yargılamanın uzamasına neden olacağından dolayı, dinlenmesine gerek olmadığına karar vermiştir.

5 Haziran 1996 tarihli duruşmada, Başvuranın temsilcisi, müvekkilinin PKK örgütüne yeni militanlar bulmaktan ve yasadışı yayın dağıtmaktan itham edildiğini belirtmiştir.

10 Eylül 1997 tarihli duruşmada, Başvuranın temsilcisi müvekkili aleyhinde hiçbir kanıtın bulunmadığını ve 6 yıldır süren yargılamanın AİHS'ne uygun olmadığını iddia etmiştir.

25 Eylül 1996 tarihli duruşmada Mahkeme, suç ortakları tarafından 5 Haziran 1996 tarihinde yapılan temyiz başvurusu üzerine Yargıtay'ın nihai kararının beklenmesine karar vermiştir.

Mahkeme, kanıtların durumu ve suçların niteliği gözönüne alındığında başvuruların tutukluluk hallerinin (8 Nisan, 1 Haziran, 18 Temmuz, 26 Ekim ve 14 Aralık 1994, 1 Şubat, 7 Haziran, 7 Temmuz, 13 Eylül ve 8 Aralık 1995, 17 Ocak, 28 Şubat, 3 Nisan ,5 Ağustos, 25 Eylül, 23 Ekim ve 11 Aralık 1996, 19 Şubat , 26 Mart, 14 Mayıs, 2 Temmuz, 10 ve 22 Eylül 1997) tarihli duruşmalarda devamına karar vermiştir.

Mahkeme, 26 Ekim ve 14 Aralık 1994, 22 Mart, 3 Mayıs ve 6 Aralık 1995 ve 15 Mayıs 1996 tarihli duruşmalarda ise her hangi bir gerekçe beyan etmemiştir.

15 Eylül 1997 tarihli tedbir kararına istinaden mahkeme, başvuranın tahliye talebini gerekçe göstermeksizin reddetmiştir.

1 Haziran ve 24 Aralık 1997, 25 Şubat, 1 Nisan, 6 Mayıs ve 3 Haziran 1998 tarihli duruşmalarda Mahkeme, Yargıtay'ın kararının beklenmesine ve Başvuranın tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

13 Temmuz 1998 tarihinde, mahkeme, dava dosyasının Yargıtay tarafından ilk dereceli mahkemeye gönderildiğini tespit etmiştir.

Mahkeme 13 Haziran, 9 Eylül ve 14 Ekim 1998 tarihli duruşmalarda, Başvuranın tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

21 Ekim 1998 tarihinde, TCK'nın 168/2. maddesi ve 3713 Sayılı Yasanın 5. maddesi uyarınca, iki sivil ve bir asker hakimden oluşan Mahkeme, Başvuranı, PKK mensubu olmaktan 22 yıl 6 ay ağır hapis cezasına mahkum etmiştir. Mahkeme gerekçesinde, Başvuranın gözaltı sırasında vermiş olduğu ifadesinde itham edildiği suçları kabul ettiğini, savcılık makamında ise 1990 yılında PKK'ya katıldığını ve bir arama sırasında üzerinde bir silah ve el bombasıyla yakalandığını kabul ettiğini ve hakim karşısında ise PKK'ya üye olduğunu ancak hiçbir eyleme katılmadığını, Jiyan ve Gurbat kod adlarını kullandığını ve Van'a yeni üye bulmak için geldiğini belirtmiştir.

26 Mayıs 1999 tarihinde tebliğ edilen 12 Mayıs 1999 tarihli karar ile Yargıtay, ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır.

HUKUKA DAİR

I. AİHS'NİN 5§3 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

AİHS'nin 5§3 maddesine atıfta bulunan Başvuran, tutukluluk halinin uzunluluğundan şikayetçidir.

Başvuran, Mahkeme'nin sadece itham edildiği suçun niteliğine dayanarak tutukluluk halinin devamına karar verdiğini ve söz konusu gerekçenin AİHS'nin 5§3 maddesine aykırı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Başvuran, Mahkeme'nin tutukluluk gerekçesini açıklarken firar etme olasılığı, ikametgahının olmayışı, kanıtların yok edilmesi vb. gibi değerlendirmelerde bulunmadan, kanıtların durumu ve suçun niteliğine dayandığını iddia etmektedir. Başvuran, kimliğinin 1 Şubat 1995 tarihinde tespit edildiğini ve tüm kanıtların toplanmasına rağmen tutukluluk halinin devam edilmesine dair karar verildiğini ileri sürmektedir.

Konuyla ilgili AİHM'nin içtihatlarına atıfta bulunan Hükümet, Başvuranın tutukluluk süresinin makul olduğu hakkında firar etme olasılığına, ikametgahın olmayışına, kanıtların yok edilmesine, Başvuranın da katıldığı terörist faaliyetlere ve yakalanan kişi sayısına, cezanın ve itham edildiği suçun niteliğine vurgu yapmıştır. Ayrıca, Hükümet, 1 Şubat 1995 tarihinde, başvuranın sahte bir kimlik yakalanmasıyla DGM'nin kimlik tespitinde zorlandığını belirtmektedir.

AİHM öncelikle, Başvuranın tutukluluk halinin 28 Eylül 1991 tarihinde başladığını ve Mahkeme tarafından mahkum edildiği tarih olan 21 Ekim 1998'de sona erdiğini belirlemiştir.

AİHM, AİHS'nin 5§3 maddesi tarafından öngörülen nihai kararın son aşamasında, itham edilen suçun mahkumiyet gerekçesinin açıklanması ile tutukluk halinin sona erdiğini hatırlatmaktadır (*Bkz, 27 Haziran 1968 tarihli Wemhoff-Almanya kararı, §9 ve Labita- İtalya kararı, no: 26772/95, § 147*) Başvuranın tutukluk halinin AİHS'nin 5§3 maddesine göre 21 Ekim 1998 tarihinde sona erdiği anlaşılmaktadır. Bu halde, değerlendirmeye anılacak olan zaman dilimi 7 yıl 23 gündür.

AİHM içtihatlarına göre, tutukluluk halinin makul süresi soyut bir değerlendirmeye ölçülmemektedir. Bir sanığın tutukluluk halinin makul süresi her davanın kendi gerekçesine göre değerlendirilmelidir (*Bkz, 26 Ocak 1993 tarihli W-İsviçre kararı, § 30*). AİHM öncelikle, bir tutuklama durumunda adli makamların tutukluk süresinin öngörülen makul süreyi geçirmemekle sorumlu olduklarını belirtmektedir. Söz konusu kararların gerekçelerine ve

ilgilinin başvurularında belirttiği olaylara dayanarak AİHM, AİHS'nin 583 maddesinin ihlal edilip edilmediğini tespit etmek zorundadır (Bkz, 28 Ekim 1998 tarihli Assenov ve diğerleri-Bulgaristan kararı, §154).

Buna karşın, mevcut dosyanın unsurlarına göre Mahkeme, Başvuranın tutukluk halinin devamına karar verirken çoğu kez aynı gerekçeleri ("kanıtların durumu ve isnad edilen suçun niteliği göz önüne alındığında...") kullanmış ve her zaman aynı gerekçeyi belirtmemek için bazen de gerekçe göstermemiştir. Yakalanan kişinin suç işlediğinden şüphelenilmesine yol açacak nedenlerden söz etmek, tutukluk kurallarının olmazsa olmaz koşuludur. Ayrıca, söz konusu koşul da bir müddet sonra geçerliliğini de yitirmektedir. Bu durumda, AİHM'nin, adli makamlar tarafından gösterilen diğer gerekçelerin, özgürlüğün sınırlanmasını meşru kılıp kılmadığını tespit etmesi gerekmektedir. Eğer bu gerekçeler "yeterli" ve "etkili" ise o zaman AİHM, yetkili makamların yargılama sırasında "özel bir titizlik" gösterip göstermediğini araştırmak zorundadır (Bkz, 26 Temmuz 2001 tarihli Iljov-Bulgaristan kararı, § 77 ve yukarıda anılan Labita kararı, §§ 152 ve 153).

AİHM, firar etme olasılığına, ikametgahın olmayışına, kanıtların yok edilmesine, Başvuranın da katıldığı gibi terörist faaliyetlere ve yakalanan kişi sayısına ilişkin Hükümet tarafından ileri sürülen iddialara katılmamaktadır. Ayrıca, buna benzer iddialar cezanın ağırlığı gerekçe gösterilerek açıklanamaz. Başka bir deyişle, bu iddiaların mevcudiyetini teyit eden veya kaçma ihtimalinin yargılanmak üzere tutuklu tutulmayı haklı çıkarmayacak derecede düşük olduğunu ortaya koyan başka ilgili etkenlere göre değerlendirilmelidir. AİHM, Hükümet'in ileri sürmüş olduğu benzeri sakıncaların adli makamlar tarafından değerlendirmeye alınmadığını belirtmektedir (Bkz, 26 Haziran 1991 tarihli Letellier-Fransa kararı, § 43, 27 Ağustos 1992 tarihli Tomasi-Fransa kararı, § 98, 8 Haziran 1995 tarihli Yağcı ve Sargin-Türkiye kararı, § 52 ve 8 Haziran 1995 tarihli Mansur-Türkiye kararı, § 55).

Bu bağlamda AİHM, tutukluluk gerekçelerine dayanarak yetkili makamların 7 yıl süren bir tutukluluktan sonra hangi risklerle karşı karşıya kaldığını açıklamak zorunda olduğunu vurgulamaktadır (Bkz, 31 Temmuz 2001 tarihli Zannouti-Fransa kararı, § 44 ve 45 ve yukarıda zikredilen W-İsviçre kararı, § 33).

AİHM, ön soruşturmanın 6 Ekim 1991 tarihinde sona erdiğini, 10 Ocak 1992 tarihinden 1 Şubat 1995 tarihinde kadar -özellikle uzun bir süre- Mahkeme'nin Başvuranın kimliğini tespit etmek amacıyla nüfus cüzdan örneğini istediğini ve Başvuranın dava dosyasını diğer sanıklarınkinden ayırdığını belirtmektedir.

Sonuçta AİHM, söz konusu zaman diliminde Başvuranın tutuklu kalmasının AİHS'nin 583 maddesinin ihlaline neden olduğunu belirtmektedir.

Buna istinaden, mezkur madde ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

A. Mahkeme'nin bağımsız ve tarafsızlığına ilişkin

AİHS'nin 6§1 maddesine atıfta bulunan Başvuran, Mahkeme'nin (Diyarbakır 1 No'lu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin) bağımsız ve tarafsız bir mahkeme olmadığını iddia etmiştir.

9 Haziran 1998 tarihli Incal-Türkiye kararına dayanan Başvuran, adil bir mahkeme tarafından yargılanmadığını, DGM'lerin statüsünde yapılan son değişikliklerden muaf tutulduğunu ve karar gerekçesini açıklayan üç hakimden birinin asker kökenli olduğunu ileri sürmüştür.

Hükümet, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun'un, Anayasa'nın 143. maddesine değişiklik getiren 18 Haziran 1999 tarihli Kanun ile değiştirildiğini ve bu tarihten itibaren hiçbir askeri hakimın DGM bünyesinde görev almadığını belirtmiştir.

AIHM, 28 Ekim 1998 tarihli Çıraklar-Türkiye ve yukarıda anılan Incal kararında, benzer şikayetleri incelediğini belirtmiştir. DGM bünyelerinde görev alan askeri hakimlerin statüleri ile ilgili diğer konuların tartışıldığını ve sözkonusu hakimlerin üstlerinden emir alan ordu mensupları olduklarını ve atanmalarına ilişkin kararların birçoğunun idari makamlar ve ordu tarafından alındığını belirtmiştir.

AIHM, Hükümet'in sunduğu bilgilere göre Türk yasalarında yapılan son değişikliklerin bir biçimde AIHS'nin yükümlülüklerini yerine getirdiğini vurgulamakta ve görevinin sadece konuyla ilgili koşulları değerlendirmek olduğunu; olay tarihinde meydana gelen değişikliklerden dolayı Başvuranın davasının geçerli bir hukuki gerekçesinin bulunmadığına dair karar alamayacağını hatırlatmaktadır (*Bkz, Sadak ve diğerleri-Türkiye Davası, no: 29900/96, 29901/96, 29902/96 ve 29903/96, §38*).

AIHM'nin görevi Mahkeme'nin Başvuranın adil yargılanma hakkının ihlal edip etmediğini ve Başvuranı yargılayan mahkemenin bağımsız ve tarafsız olmadığına dair meşru gerekçelerin bulunup bulunmadığını tespit etmektir (*Yukarıda bahse konu olan Incal kararı, §70 ve Çıraklar kararı §38*).

Bu açıdan AIHM, Başvuranın sivil olması münasebetiyle daha önce Incal ve Çıraklar kararlarında olduğu gibi varmış olduğu sonuçtan farklı düşünmek için hiçbir gerekçenin bulunmadığını kanısındadır. Mevcut davada Başvuran, Mahkeme'nin üyelerinden birinin ordu mensubu olması sebebi ile dava ile hiçbir ilgisi olmayan konulardan haksız biçimde etkilenebileceğinden meşru olarak endişe duymaktadır. Bu nedenle, Başvuranın Devlet Güvenlik Mahkemesinin bağımsızlığı ve tarafsızlığı konularında şüphe duyması için meşru sebebi oluşmuştur (*Bkz, yukarıda anılan Incal kararı, §72*).

Sonuçta, AIHM, Başvuranı yargılayan ve mahkum eden Mahkeme'nin AIHS'nin 6. maddesi uyarınca bağımsız ve tarafsız bir mahkeme olmadığına karar vermiştir.

B. Mahkeme'nin yargılamasının adilliği hakkında

AIHS'nin 6§1 maddesine göndermede bulunan Başvuran, mahkumiyet gerekçesinin güvenlik güçleri tarafından yasadışı olarak toplanan kanıtlara dayandırıldığından şikayetçidir.

Başvuran, hakim karşısında, gözaltı sırasında alınan ifadelere ve hakkında ileri sürülen iddialara itirazda bulunduğunu belirtmektedir.

Hükümet, Başvuranın mahkumiyetinin diğer yakalanan kişilerin beyanlarına göre gerekçelendirildiğini ifade etmektedir.

AIHM, yukarıda varmış olduğu sonuçlar ışığında Mahkemenin bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin şikayetlere daha önce cevap verdiği kanısındadır ve 6. maddesine ilişkin diğer şikayetleri incelemeye gerek olmadığına karar vermiştir (*Bkz, yukarıda anılan Sadak ve diğerleri kararı (N: 1), § 69*).

C. Yargılamanın süresi

AIHS'nin 6§1 maddesine atıfta bulunan Başvuran makul bir sürede yargılanmadığından şikayetçidir.

Başvuran, hakkında yürütülen cezai yargılamasının uzunluluğundan şikayetçi olduğunu ve yargılananın sadece bir kişi olması nedeniyle akıbetinin bir an önce belirlenmesini isteyen bir kişi olarak özellikle süre konusunda endişelendiğini belirtmektedir. Yargılamanın 7 yıl 7 ay ve 14 gün gibi bir sürede sonuçlandığını ve bu sürede hal ve tutumlarından dolayı her hangi bir ithamda bulunulmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Aksine, cezai yargılamayı yürüten Mahkeme'nin davranışı ve ihmalkarlığını bu olaya sebebiyet vermiştir.

Ayrıca, Başvuran 19 Ocak 1994 tarihinde dava dosyasının diğer sanıkların dosyalarından ayrıldığını, ancak 4 ay 20 gün sonra 1 Haziran 1994 tarihinde ise Mahkeme'ce davasının görülmeye başlandığını hatırlatmıştır.

Başvuran, 26 Ekim 1994 tarihinde nüfus cüzdan örneğinin Mahkemeye sunulmasına rağmen dava dosyasına eklenmediğini ve bu tarihten itibaren yargılama sürecinde herhangi bir gelişme olmadığını ve karar gerekçesinin açıklanmasında Mahkeme'nin ihmalden dolayı yargılama süresinin uzadığını iddia etmiştir.

1 Haziran 1994 tarihli duruşmada Mahkeme Yargıtay'dan dava dosyasını talep etmiş ancak söz konusu makam dosyanın bir nüshasını 3 Mayıs 1995 tarihinde, başka bir deyişle 11 ay sonra göndermiştir. 5 Haziran 1996 tarihli duruşma sırasında Mahkeme, Yargıtay'dan asıl dava dosyasını tekrar talep etmiştir. Dava dosyası ancak 13 Temmuz 1998 tarihinde, yani 25 ay sonra teslim edilmiştir. Bu çerçevede Başvuran, Mahkeme'nin ihmalkar davranmasının yargılamanın uzamasına neden olduğunu belirtmektedir. Başvurana göre, nüfus cüzdan örneği gibi bazı evrakları talep edilmesi veya A.G. adlı tanığın celp edilmesi sırasında bazı zorlukların ortaya çıkması, Devletin diğer kurumların kendisiyle işbirliği yapmaktan kaçtığını göstermektedir.

Sonuçta Başvuran, yargılamanın uzun sürmesinin davanın karmaşıklığından kaynaklanmadığını, Devlet kurumlarının tutumlarından kaynaklandığını belirtmektedir.

AIHM, prosedürün Başvuranın 28 Eylül 1991 tarihinde yakalanması ile başladığını ve Yargıtay'ın 12 Mayıs 1999 tarihinde ilk derece mahkemesinin kararını onamasıyla sona erdiğini hatırlatmıştır. Buna istinaden, yargılama 7 yıl 7 ay ve 14 gün sürmüştür.

AIHM, makul sürenin niteliğini, içtihatlar tarafından belirlenen kriterlere göre özellikle davanın karmaşıklığı, Başvuranın ve yetkili makamların tutumları (*Bkz, diğer kararlar arasında, 23 Nisan 1998 tarihli Doustaly-Fransa kararı, § 39, 22 Nisan 1998 tarihli Richard-Fransa kararı, §57, Pelissier ve Sassi-Fransa kararı, no: 25444/94, §67 ve Papachelas-Yunanistan kararı, n: 31423/96, §35*) veya bir bütün olarak incelenen dava koşullarının belirlediğini hatırlatmaktadır (*Bkz, mutatis mutandiz, 7 Kasım 2000 tarihli Piccolo-İtalya kararı, §10*).

Mevcut davadaki olaylar ışığında, AİHM, Başvuranın PKK mensubu olduğu gerekçesiyle diğer dört sanıkla birlikte yargılandığı göz önüne alındığında söz konusu davanın belirli bir karmaşıklığa sahip olduğunu unutmamak gerektiğini belirtmektedir.

Adli makamların tutumları konusunda, AİHM, ilk olarak yalnızca devlete yüklenebilen gecikmelerin “makul sürenin” ihlal edildiğine dair neden gösterilebileceğini hatırlatmaktadır (Bkz, bununla birlikte, *21 Mart 2000 tarihli Gergouil-Fransa kararı*, no: 40111/98, §98 ve *yukarıda zikredilen Papachelas kararı*, §40). Konuyla ilgili olarak AİHM, Başvuranın 28 Eylül 1991 tarihinde yakalandığını, 9 Ekim 1991 tarihinde tutuklandığını, 5 Kasım 1991 tarihinde hakkında dava açıldığını ve 8 Nisan 1994 tarihinde ise Mahkeme tarafından dinlendiğini kaydetmiştir. Bu çerçevede, AİHM Başvuranın nüfus bilgilerinin tespit edilmesine ilişkin görevin ilk soruşturmayı yürüten yetkili makamlara ait olduğunu belirtmektedir.

Ayrıca, AİHM, 19 Ocak 1994 tarihli bir ara karar ile Mahkeme’nin Başvuranın dava dosyasını diğer sanıkların dosyasından ayrılmasına karar verdiğini ve Başvuranın kimlik bilgilerinin 1 Şubat 1995 tarihinde tespit edildiğini belirtmektedir.

AİHM, Mahkeme’nin Başvuranın dava dosyasının ayrı incelenmesine karar vermesini müteakip Başvuranın kimliğinin tespit edilmesi amacıyla 1 Haziran 1994 tarihinden itibaren işlemleri başlattığını ifade etmektedir. Bu bağlamda, Mahkeme’nin yetkili makamlardan sadece Başvuranın nüfus cüzdan örneğini talep etmesinin 8 ay sürdüğünü ve bu gecikmeden yetkili makamların sorumlu olduğunu belirtmiştir.

AİHM, Mahkeme’nin 1 Haziran 1994 tarihli duruşmasında, A.G. adlı tanığın dinlenmesine karar vermesi ile 15 Mayıs 1996 tarihinde bu tanığı dinlenmesini reddetmesi arasında 2 yıl geçtiğinin hatırlatılması gerektiğini düşünmektedir. AİHM, Mahkeme’nin birçok kez farklı makamlar ile yazışmasına rağmen bir türlü tanığı dinleyemediğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte, söz konusu gecikmenin de yetkili makamlarından kaynaklandığını ifade etmektedir.

AİHM, Hükümet tarafından mezkur süreler hakkında herhangi bir açıklama yapılmadığını hatırlatmaktadır. Söz konusu makamların iş yoğunluğundan dolayı böyle bir gecikmeye neden oldukları varsayılsa dahi; bu gibi bir iddia geçerli bir gerekçe sayılmamaktadır. Bu bağlamda, AİHS’nin 6§1 maddesi, mahkemelerin “makul sürede yargılama” gibi, AİHS’nin yükümlüklerini yerine getirmek amacıyla, sözleşmecı devletlerin kendi hukuk sistemlerini tekrardan düzenlemelerini sağlamaktadır (Bkz, *23 Eylül 1998 tarihli Portington-Yunanistan kararı*, § 33).

Sonuçta, yetkili makamların tutumları göz önüne alındığında, AİHM, 7 yıl 7 ay ve 14 gün süren bir yargılamanın makul sürede sona erdiğinin kabul edilemez olduğu kanısındadır.

Buna istinaden, AİHS’nin 6§1 maddesi ihlal edilmiştir.

Bu nedenlerle AİHM,

1. Başvuranın, makul bir sürede yargılanmadığına ve yargılama sırasında serbest bırakılmadığına ilişkin AİHS’nin 5§3 maddesinin ihlal edildiğine;

2. Diyarbakır 1 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin tarafsız ve bağımsız bir mahkeme olmaması sebebiyle AİHS'nin 6. maddesinin ihlal edildiğine;

3. Cezai yargılamanın uzunluğundan dolayı AİHS'nin 6. maddesinin ihlal edildiğine;

4. AİHS'nin 6. maddesine ilişkin diğer şikayetlerin incelemesine gerek olmadığına;

5.

a) Bu kararın AİHS'nin 44. maddesinin 2. paragrafına göre kesinleşmesini takip eden üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden TL'sına çevrilmek üzere aşağıdaki miktarların, davalı Devlet tarafından Başvurana ödenmesine,

i) Maddi ve manevi tazminat olarak 6.000 (altı bin) Euro;

ii) Masraf ve harcamaları için 3.200 (üç bin iki yüz) Euro;

iii) söz konusu miktarlara yüklenebilecek her türlü verginin ödenmesine,

b) Önceki paragrafta belirtilen üç aylık sürenin sona ermesinden ödemelerin yapıldığı tarihe kadar geçen süre için, yukarıda belirtilen tutara, Avrupa Merkez Bankasının kredi faiz oranına yüzde üç puan eklenmek suretiyle gecikme faizi uygulanmasına; oybirliği ile;

6. Başvuranın, hakkaniyete uygun bir tatmin için geriye kalan taleplerinin reddine; **karar vermiştir.**

Karar, AİHM İçtüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. paragrafları uyarınca, Fransızca olarak yazılmış ve 28 Ocak 2003 tarihinde tebliğ edilmiştir.